

GOSPODARKA A ŚRODOWISKO

7

Zarządzanie środowiskiem –
gospodarka przestrzenna –
zarządzanie jakością

Redaktor naukowy
Tadeusz Borys

Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej
im. Oskara Langego we Wrocławiu
Wrocław 2007

Komitet Redakcyjny

*Andrzej Matysiak (przewodniczący),
Tadeusz Borys, Jan Lichtarski, Adam Nowicki, Zdzisław Pisz,
Waldemar Podgórski, Wanda Ronka-Chmielowiec, Jan Skalik, Stanisław Urban*

Recenzenci

*Mariusz Bratnicki, Kazimierz Górka, Ryszard Janikowski, Eugeniusz Kośmicki,
Elżbieta Lorek, Andrzej Papuziński, Jan Paradysz, Bazyli Poskrobko, Leszek Preisner,
Wojciech Radecki, Elżbieta Skrzypek, Stanisław Tkaczyk*

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Flasińska

Redakcja techniczna i korekta

Barbara Lopusiewicz

Projekt okładki

Maciej Szlapka

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu
Wrocław 2007

PL ISSN 0324-8445
PL ISSN 1732-0690

Druk i oprawa: Zakład Graficzny AE we Wrocławiu. Zam. 5/2008

Spis treści

Wstęp	9
I. Zarządzanie środowiskiem	
Bartosz Bartniczak: Przesłanki udzielania pomocy publicznej na cele związane z ochroną środowiska	13
Grażyna Borys: Handel emisjami w Unii Europejskiej jako instrument ograniczania wpływu lotnictwa na zmiany klimatyczne	22
Tadeusz Borys: Wykluczenia społeczne a zrównoważony rozwój – podstawowe relacje przyczynowo-skutkowe	30
Tomasz Brzozowski: Kierunki doskonalenia systemu zarządzania środowiskowego	41
Barbara Kryk: Świadomość ekologiczna studentów – prawda czy fikcja?	48
Jan Kurowicki: Środowisko naturalne jako układy figur wyobraźnibrak zgody	61
Agnieszka Panasiewicz: Szkoda środowiskowa i jej ubezpieczenie	78
Adam Płachciak: Zrównoważony rozwój na tle wybranych dylematów moralnych współczesnych społeczeństw zachodnich	87
Michał Ptak: Oplaty, kary i podatki służące ochronie środowiska w Polsce na tle doświadczeń innych krajów europejskich	99
Małgorzata Sej-Kolasa, Anetta Zielińska: Charakterystyka porównawcza województw na podstawie jakości powietrza	110
Sabina Zaremba-Warnke: Korzyści oferowane odbiorcom w programach kształtujących proekologiczny styl życia	120
II. Gospodarka przestrzenna	
Franciszek Adamczuk: Przestrzenne i instytucjonalne aspekty rozwoju przedsiębiorczości na przykładzie Dolnego Śląska	131
Urszula Markowska-Przybyła: Cele polskiej polityki rozwoju regionalnego a obecny stan zróżnicowania przestrzeni	143
Elżbieta Nawrocka: Turystyka w planach strategicznych jednostek przestrzennych w warunkach zrównoważonego rozwoju	151
III. Zarządzanie jakością	
Dorota Bobik: Modele zarządzania jakością	163
Grzegorz Kobyłko, Edyta Tabaszewska: Rola systemu zarządzania wiedzą w doskonaleniu jakości procesów i produktów w przedsiębiorstwie	177

Piotr Rogala: Normalizacja i ocena zgodności a systemy zarządzania jakością	186
Katarzyna Szoltysek, Szymon Dziuba: Przegląd krajowych jednostek certyfikujących rolnictwo i przetwórstwo ekologiczne w świetle projektu rozporządzenia o rolnictwie ekologicznym	192
Edyta Tabaszewska: Zarządzanie jakością i zarządzanie wiedzą – współistnienie na przykładzie Gambit-Lubawka Sp. z o.o	205

Summaries

I. Environment Management

Bartosz Bartniczak: Circumstances of Granting State Aid to Environment Protection	21
Grażyna Borys: Emissions Trading in the European Union as the Instrument of Limiting the Influence of Aviation on Climatic Changes	29
Tadeusz Borys: Social Exclusion versus Sustainable Development – Basic Cause-Effect Relations	40
Tomasz Brzozowski: Improvement of Environmental Management System	47
Barbara Kryk: Students' Ecological Awareness – True or Fiction?	60
Jan Kurowicki: Natural Environment as the System of Imaginative Figures	77
Agnieszka Panasiewicz: Environmental Damage and Its Insurance	86
Adam Plachciak: Sustainable Development in the Light of Modern Moral Dilemmas	98
Michał Ptak: Environmentally Related Charges, Fines and Taxes in Poland in the Light of Other European Countries' Experience	109
Małgorzata Sej-Kolasa, Anetta Zielińska: Comparative Characteristics of Provinces Based on the Quality of Air	119
Sabina Zaremba-Warnke: Benefits Offered to the Target Group of Ecological Life Style Projects	128

II. Spatial Economy

Franciszek Adamczuk: Spatial and Institutional Aspects of Entrepreneurship's Development on Example of Lower Silesia	142
Urszula Markowska-Przybyła: The Aims of Polish Regional Development Policy versus Current State of Diversity of Space	150
Elżbieta Nawrocka: Tourism in Strategic Plans of Spatial Units in the Conditions of Sustainable Development	160

III. Quality Management

Dorota Bobik: Quality Management Models	175
Grzegorz Kobyłko, Edyta Tabaszewska: The Role of Knowledge Management System in Processes and Products Quality Improvement in Enterprise	185
Piotr Rogala: Standardization and Conformity Assessment versus Quality Management Systems	191
Katarzyna Szoltysek, Szymon Dziuba: A Review of National Units Certifying Organic Agriculture and Ecological Processing in the Light of the Latest Act on Ecological Agriculture	204
Edyta Tabaszewska: Quality Management and Knowledge Management – The Coexistence on the Example of Gambit-Lubawka Ltd.	214

Katarzyna Szoltysek, Szymon Dziuba

**PRZEGLĄD KRAJOWYCH JEDNOSTEK
CERTYFIKUJĄCYCH ROLNICTWO I PRZETWÓRSTWO
EKOLOGICZNE W ŚWIETLE PROJEKTU
ROZPORZĄDZENIA O ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM**

1. Wstęp

Do 1996 r. atestacja gospodarstw ekologicznych w Polsce miała charakter atestacji trzeciej strony [14; 15], a jedyną polską organizacją atestującą do tego okresu był EKOLAND. W latach 1996-1998 nastąpiło wydzielenie kolejnych instytucji kontrolnych, działających niezależnie od EKOLAND-u (np. Polskie Towarzystwo Rolnictwa Ekologicznego PTRE).

Stowarzyszenie EKOLAND zostało powołane do życia przez rolników-praktyków, a merytoryczną i organizacyjną odpowiedzialność za system kryteria – inspekcja – atestacja przyjął Konwent Ekologiczny. Był to pięcioosobowy zespół specjalistów powołany spośród inicjatorów ruchu. Zarówno kryteria, jak i system atestacji gospodarstw ekologicznych wywodziły się wówczas z założeń IFOAM [6; 15], których przekładu na język polski dokonało Stowarzyszenie w lutym 1990 r. Kolejna edycja kryteriów, uzupełniona także o kryteria przetwórstwa, opublikowana została w lutym 1993 r. Własne kryteria rolnictwa ekologicznego Stowarzyszenia EKOLAND, stanowiące podstawę do inspekcji i atestacji, EKOLAND opublikował dopiero w styczniu 1994 r. [7].

Stowarzyszenie EKOLAND opierało się, oprócz wytycznych IFOAM, również na innych aktach prawnych, takich jak:

- rozporządzenie Rady EWG nr 2092/91 z 24 czerwca 1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych [6],
- rozporządzenie nr 1804/92 z 19 lipca 1999 r. uzupełniające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych w celu włączenia produkcji zwierzęcej [5].

Pierwsze atesty Stowarzyszenia EKOLAND przyznało w 1990 r.; otrzymało je 27 rolników-współzałożycieli. Produkty z gospodarstw atestowanych przez Stowa-

rzyszenie od roku 1990 r. mogły być sprzedawane ze znakiem słowno-graficznym EKOLAND (zastrzeżonym od października 1990 r. w Urzędzie Patentowym RP), który umieszczono w dalszej części niniejszego artykułu.

Rozwój rolnictwa ekologicznego i rynku jego produktów w Europie wymusił zaostrenie wymogów kontrolnych: dla dobra konsumentów – by mieli pewność, że nabywają żywność certyfikowaną, ale również eko-producentów – by ukrócić nieuczciwą konkurencję, handlującą bliżej nieokreśloną „zdrową żywnością” [16]. Kluczowym wymogiem stał się prawno-organizacyjny rozdział działalności kontrolnej i interesów producenckich. Stowarzyszenie EKOLAND zrobiło więc w 1996 r. kolejny krok w stronę europejskich standardów: w styczniu tego roku podjęło decyzję o przekształceniu swego pionu kontrolnego w niezależną organizację, powierzając zadania założycielskie przewodniczącym odnośnych Komisji: Inspekcji oraz Atestacji.

W wyniku konieczności wprowadzenia certyfikacji w rolnictwie ekologicznym uprawnienia w tym zakresie (od 2002 r.) przejęły jednostki certyfikujące, akredytowane zgodnie z normą PN-EN 45011:2000 w Polskim Centrum Akredytacji.

Jednocześnie jednak znak EKOLAND-u, stanowiący symbol alternatywnej formy gospodarowania, jest wciąż jedynym rozpoznawalnym znakiem handlowym na rynku żywności ekologicznej. Wydaje się bowiem, że produkty rolnictwa ekologicznego są niejako wzorcowymi wyrobami przeznaczonymi do ekoetykietowania ze względu na specyficzne funkcje ekologiczne, jakie pełnią.

Znakowanie ekologiczne (w literaturze anglojęzycznej *ecolabelling*, pochodzący od słowa etykieta – *label*) ma szeroki zakres znaczeniowy obejmujący również działania legislacyjne związane z umieszczaniem obowiązkowych informacji, wynikających np. z wymagań WHO czy UE. Znakowanie ekologiczne jest procesem polegającym na oznakowaniu specjalnym znakiem jakościowym tych produktów, które są uznawane za przyjazne dla środowiska, a według Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) jest to „dobrowolne nadawanie przez organizacje publiczne bądź prywatne etykiet w celu upowszechniania i promowania wśród konsumentów produktów, które są środowiskowo bardziej przyjazne od innych, przy porównywalnych parametrach użytkowych i funkcjonalnych” [1].

Do najważniejszych jednak korzyści wynikających z ekoetykietowania jest ochrona interesów konsumenta. Konsument powinien otrzymać informacje, które pozwolą na dokonanie świadomego wyboru nabywanej żywności, także żywności ekologicznej. Wśród wielu instrumentów służących temu celowi największą popularność w ostatnim czasie uzyskują systemy certyfikacji ekologicznej. Systemy te, jak wynika z przeprowadzonych badań na temat czynników stymulujących konsumpcję żywności ekologicznej [27], poprzez jednoznaczne i czytelne oznakowanie, przede wszystkim zaś stosowanie znaków słowno-graficznych dla produktów rolnictwa ekologicznego, są czynnikiem, który może przyczynić się do zwiększenia popytu na ten rodzaj żywności. Klient, świadomie wybierając przyjazny dla środowiska produkt, kształtuje popyt, wpływa na podaż, a także na ochronę środo-

wiska. Świadomość powyższych zależności powinna towarzyszyć działaniom wszystkich organizacji zainteresowanych rozwojem rolnictwa ekologicznego oraz ekologicznego przetwórstwa żywności.

Przykładem dojrzałości społeczeństwa w tym względzie były np. działania towarzyszące wprowadzaniu na rynek niemiecki znaku Bio-Siegel (rys. 1) dla spożywczych produktów ekologicznych. Kampania reklamowa tego znaku pochłonęła 8,5 mln DM [20], jednak w krótkim czasie stał się on niezależnym niemieckim symbolem wyrobów i produktów spożywczych wszystkich marek pochodzących z gospodarstw organicznych. Znak ten został powołany do życia przez duże stowarzyszenia zrzeszające przedstawicieli branży spożywczej, stowarzyszenia rolnictwa ekologicznego, organizacje konsumenckie, stowarzyszenia rolnicze oraz scenę polityczną w celu zwiększenia bezpieczeństwa wyboru produktów pochodzących z gospodarstw ekologicznych; od 2001 r. stosowany jest również w niemieckim mleczarstwie organicznym.

Rys. 1. Niemiecki znak Bio-Siegel dla spożywczych produktów ekologicznych

Źródło: [20; 31].

Korzyści generowane funkcjami promocyjną i komercyjną ekoetykietowania są więc dwojakiego rodzaju. Z jednej strony konsument uzyskuje możliwość łatwiejszej identyfikacji produktu, z drugiej zaś procesy rynkowe ukształtowane przez świadomego konsumenta wpłyną na proekologiczne zachowania producenta, co także jemu dostarczy wielu korzyści [11].

Proces ekoznakowania w segmencie żywnościowym unijnego rynku produktów ekologicznych jest konsekwencją wdrażania Europejskiego Planu Działania dotyczącego żywności ekologicznej i rolnictwa ekologicznego. Został zaakceptowany przez Komisję Europejską 10 czerwca 2004 r. Plan ten obejmuje 21 konkretnych działań, m.in. umożliwienie organizowania kampanii informacyjnych i propagujących wspólnotowe logo, które może być zamieszczane na produktach spełniających wymagania prawa wspólnotowego [13].

W 1995 r. Komisja Europejska Rozporządzeniem (WE) nr 1935/95 z 22 czerwca [4] wprowadziła poprawki i uzupełnienia do wcześniejszego Rozporządzenia (EWG) nr 2092/91 [6], a w marcu 2000 r. Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 331/2000 ustaliła logo dla produkcji organicznej, przedstawione na rys. 2 [3]. Logo nie jest obowiązkowe, ale producenci mogą go użyć, jeżeli ich produkty odpowiadają następującym kryteriom:

- co najmniej 95% składników zostało wyprodukowanych metodami ekologicznymi,
- produkt podlega zasadom oficjalnego nadzoru i inspekcji,
- produkt pochodzi bezpośrednio od producenta lub przetwórcy i dostał się na rynek w zabezpieczonym opakowaniu,
- produkt ma etykietę producenta lub przetwórcy oraz nazwę i kod organu kontrolnego.

Rys. 2. Logo wspólnotowe dla produkcji ekologicznej według Rozporządzenia (EC) 331/2000
Źródło: [3].

Tak więc proces ekoznakowania żywności na rynku unijnym już się rozpoczął. Niektóre z państw członkowskich UE, takie jak Belgia, Luksemburg, Francja czy Niemcy dokonały już nawet wyboru własnego znaku w tym zakresie. Na ich terenie działa więcej niż jedna organizacja certyfikująca rolnictwo i produkty ekologiczne. Niektóre z najpopularniejszych znaków tych państw przedstawiono w artykule *Ekoznakowanie jako czynnik stymulujący konsumpcję żywności ekologicznej* [13].

Przedmiotem badań niniejszego artykułu jest dokonanie przeglądu funkcjonujących na polskim rynku ekologicznym jednostek certyfikujących i używanych przez nie znaków. Należy jednak zaznaczyć, że znaki te po wejściu w życie nowego rozporządzenia [18] (według założeń Projektu obowiązującego od 1 stycznia 2009 r.) nie będą mogły być w dalszym ciągu stosowane. Rozporządzenie, którego projekt jest obecnie diskutowany, wprowadza nowe przepisy w tym względzie, dlatego wydaje się konieczne przedstawienie pewnych jego treści (związanych z podjętą problematyką) w najogólniejszym choć zarysie.

2. Nowelizacja ustawodawstwa dotyczącego produkcji ekologicznej i etykietowania produktów ekologicznych

Zgodnie z wnioskiem projektu Rozporządzenia Rady w sprawie produkcji ekologicznej i etykietowania produktów ekologicznych [10; 18] w Tytule IV „Etykietowanie” mówi się, że na wszystkich produktach zgodnych z rozporządzeniem, w tym na wszystkich produktach przywożonych, powinno widnieć logo UE, przed-

stawione w niniejszej pracy na rys. 2. Jednak w wyniku dyskusji z zainteresowanymi stronami i z państwami członkowskimi zdecydowano, że logo UE nie powinno być na razie obowiązkowe, ponieważ może być postrzegane jako nadmierna ingerencja WE w wolność gospodarczą w innych dziedzinach. Z tego względu proponuje się, aby produkty produkowane we Wspólnocie, na których logo UE nie zostało umieszczone, były obowiązkowo opatrzone prostym, standaryzowanym napisem UE-EKOLOGICZNE. Celem wprowadzenia tego obowiązku jest skuteczne informowanie wszystkich podmiotów gospodarczych w łańcuchu produkcyjnym, że dany produkt jest zgodny z jednolitym standardem UE.

W art. 17 Tytułu IV „Stosowanie terminów związanych z produkcją ekologiczną” mówi się o tym, że terminy wymienione w załączniku I, ich pochodne i wersje skrócone, używane samodzielnie lub łącznie, mogą być stosowane na terenie Wspólnoty i we wszystkich językach Wspólnoty do etykietowania i reklamy produktu, który został wytworzony i skontrolowany lub przywieziony zgodnie z niniejszym rozporządzeniem. Będzie to oznaczenie – PL: ekologiczne.

Jeżeli termin, o którym mowa w art. 17, jego pochodna lub wersja skrócona są stosowane do etykietowania produktów wytworzonych we Wspólnocie, na etykietach znajdują się również następujące oznaczenia:

- numer identyfikacyjny organu, o którym mowa w art. 22 ust. 7, uprawnionego do przeprowadzania kontroli, którym podlega dany podmiot gospodarczy,
- jeżeli nie stosuje się logo, o którym mowa w art. 19 „Wspólnotowe logo produkcji ekologicznej”, powinno być zastosowane przynajmniej jedno z oznaczeń wymienionych w załączniku II, drukowanymi literami, czyli – UE-EKOLOGICZNE.

Ponadto oznaczenia, o których mowa wyżej, powinny być umieszczane w eksponowanym miejscu, w taki sposób, aby były dobrze widoczne, czytelne i nieusuwalne.

Zgodnie z art. 20 „Twierdzenia na etykietach i w reklamach” umieszczanie na etykietach i w reklamach ogólnych twierdzeń, że dane normy, prywatne lub krajowe są bardziej restrykcyjne, bardziej ekologiczne lub że pod innym względem przewyższają one reguły określone w niniejszym rozporządzeniu lub wszelkie inne normy ekologiczne, nie jest dozwolone. Oznaczenia odnoszące się do szczególnych elementów metody produkcji danego produktu mogą być jednak umieszczane na etykietach i w reklamach pod warunkiem, że są zgodne z prawdą i pod innymi względami spełniają wymagania dotyczące etykietowania określone w dyrektywie 2000/13/WE [2].

Prawo wspólnotowe dotyczące rolnictwa ekologicznego podkreśla również konieczność stosowania się do Dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych [2].

3. Przegląd jednostek znaków ekologicznych na krajowym rynku produktów ekologicznych

Jak wspomniano w poprzedniej części, nowe Rozporządzenie zgodne z wymaganiami UE w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych i etykietowania produktów ekologicznych [18] w treści dotyczącej wymagań względem znakowania i etykietowania produktów rolnictwa ekologicznego sugeruje, aby logo UE wprowadzane było stopniowo, traktując okres do 2009 r. jako okres przejściowy. Obecność logo unijnego na produktach ekologicznych powinna stać się obowiązującą dopiero od 1 stycznia 2009 r. (analogicznie do przewidywanego terminu obowiązywania rozporządzenia). Dlatego też spodziewać się należy, że używane aktualnie symbole organizacji producenckich i jednostek certyfikujących wciąż jeszcze będą obecne na rynku. Z tego względu wydaje się zasadne ich przywołanie i rozpowszechnienie wśród potencjalnych konsumentów.

Na szczególną uwagę zasługuje znak pierwszej polskiej organizacji atestującej gospodarstwa ekologiczne w pierwszym okresie ich powstawania na terenie naszego kraju. Mowa jest tu o znaku EKOLAND-u [26].

Rys. 3. Znak EKOLAND

Źródło: [9].

Jak już wspomniano, znak EKOLAND-u, stanowiąc symbol alternatywnej formy gospodarowania, był w ówczesnym okresie znanym znakiem handlowym na rynku żywności w Polsce i za granicą.

Po zamknięciu sezonu kontrolnego 1966 r. pod znakiem EKOLAND, w grudniu tego roku, 20 specjalistów zarejestrowało w Warszawie Stowarzyszenie AGRO BIO TEST – pierwszą polską jednostkę, świadczącą statutowe usługi kontrolne w rolnictwie ekologicznym [19].

Siedziba AGRO BIO TEST-u od początku swojego istnienia mieściła się w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, a pierwsze biuro techniczne uruchomiono w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. Czteroosobowy zarząd Stowarzyszenia AGRO BIO TEST sterował organizacją w latach 1997-2000.

Podstawą kontroli były nadal *Kryteria rolnictwa ekologicznego Stowarzyszenia EKOLAND* – jedyne go zbiorowego zlecniodawcy w latach 1997-1999. Wychodząc naprzeciw ekorolnikom niezrzeszonym, w roku 2000 r. opracowano – na podstawie europejskiego Rozporządzenia 2092/91 – własne dokumenty normatywne:

AGRO BIO TEST – Kryteria produkcji w gospodarstwach ekologicznych oraz AGRO BIO TEST – Kryteria przetwórstwa i przygotowania do obrotu produktów rolnictwa ekologicznego.

W lutym 2001 r. AGRO BIO TEST Spółka z o.o. przejęła od Stowarzyszenia EKOLAND program kontrolny oraz nazwę, a jej Zarząd przystąpił do organizowania działalności w 2 biurach: w Warszawie i w Jeleniej Górze.

Rok 2002 był przełomowym okresem w historii AGRO BIO TEST-u; w sezonie intensywnych letnich kontroli gospodarstw i przetwórnictwa udało się wdrożyć system jakości warunkujący uzyskanie akredytacji w Polskim Centrum Akredytacji (AC 096), co zaowocowało uzyskaniem upoważnienia Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi do prowadzenia certyfikacji w rolnictwie ekologicznym.

Obecnie AGRO BIO TEST liczy 50 inspektorów o różnych specjalnościach, objętych regularnym szkoleniem (2-3 sesje rocznie). Jego członkowie mówią: „Mamy prawo powiedzieć: znamy się na tym, co robimy. AGRO BIO TEST to organizacja z rodowodem, która chce dalej się rozwijać i służyć tym, którzy też chcą się rozwijać w rolnictwie ekologicznym” [19].

Rys. 4. Logo organizacji certyfikującej w rolnictwie ekologicznym – AGRO BIO TEST Sp. z o.o.
Źródło: [19].

Ekogwarancja PTRE Sp. z o.o. jest jednostką organizacyjną akredytowaną w Polskim Centrum Akredytacji w zakresie prowadzenia certyfikacji zgodności w rolnictwie ekologicznym zgodnie z wymogami normy PN-EN 45011. Zakres akredytacji Ekogwarancji PTRE Sp. z o.o., określony w Certyfikacie Akredytacji Nr AC 102 z 23.09.2003 r., obejmuje:

- 1) produkcję rolniczą metodami ekologicznymi w zakresie:
 - a) produkcji zwierzęcej, w tym pszczelarstwa,
 - b) produkcji roślinnej, w tym ogrodnictwa,
 - c) zbioru ze stanu naturalnego;
- 2) przetwórstwo produktów rolnictwa ekologicznego,
- 3) obrót produktami rolnictwa ekologicznego.

Rys. 5. Logo Ekogwarancji

Źródło: [25].

Na podstawie art. 16 ust. 4 ustawy z 20 kwietnia o rolnictwie ekologicznym [17], minister rolnictwa i rozwoju wsi upoważnił Ekogwarancję PTRE Sp. z o.o. do przeprowadzania kontroli, wydawania i cofania certyfikatów zgodności w rolnictwie ekologicznym w zakresie produkcji rolnej i pozyskiwania dziko rosnących roślin lub ich części, w zakresie przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego oraz w zakresie wprowadzania do obrotu produktów rolnictwa ekologicznego pochodzących z zagranicy, nadając jednocześnie Ekogwarancji PTRE Sp. z o.o. numer identyfikacyjny RE-06/2003/PL [25].

Kolejna jednostka certyfikacyjna, COBICO Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie przy ul. Lekarskiej 1, potwierdza zgodność z dowolnym dokumentem normatywnym (ustawą, normą, standardem, dyrektywą, kontraktem itp.) produkowanego wyrobu lub produkowanej partii. Dokumenty te pozwalają wnioskodawcy na oznaczenie produkowanych przez niego wyrobów odpowiednim znakiem zgodności [23].

Rys. 6. Logo firmy

Źródło: [23].

Biuro Certyfikacji (BC) podlega bezpośrednio prezesowi spółki COBICO, a dyrektor Biura jest odpowiedzialny za właściwą organizację codziennej pracy wobec Rady Zarządzającej Biura [32]. COBICO nie ma związków kapitałowych z zakładami prowadzącymi działalność usługową, konstrukcyjną, produkcyjną i handlową.

Funkcje kontrolno-nadzorcze nad Biurem Certyfikacji spełnia Rada Zarządzająca. Jej członkowie zostali wybrani spośród stron, których interesy wiążą się z procesem certyfikacji, bez dominacji jakichkolwiek partykularnych interesów. W skład Rady Zarządzającej wchodzi przedstawiciele pracowników naukowych Akademii Rolniczej i Akademii Ekonomicznej, przedstawiciele izb rolniczych, rolników indywidualnych oraz przetwórców.

Struktura organizacyjna COBICO zapewnia, iż dyrektor BC jest odpowiedzialny wobec Rady Zarządzającej za prowadzenie codziennej pracy w taki sposób, aby uniknąć wpływu stron, których interesy finansowe wiążą się bezpośrednio z przeprowadzaną certyfikacją.

Biuro Certyfikacji ma pełną samodzielność w prowadzonej przez siebie działalności merytoryczno-certyfikacyjnej [23; 32].

BioCert Małopolska Sp. z o.o. jest jednostką certyfikującą działającą na terenie całego kraju, spełniającą wymagania normy PN-EN 45011:2000 [32].

Rys. 7. Logo firmy

Źródło: [21].

Firma ma upoważnienie ministra rolnictwa i rozwoju wsi (o numerze identyfikacyjnym RE-05/2005/PL) do przeprowadzania kontroli oraz wydawania i cofania certyfikatów zgodności w rolnictwie ekologicznym, a także akredytację Polskiego Centrum Akredytacji w zakresie certyfikacji produkcji rolniczej prowadzonej metodami ekologicznymi [21].

Certyfikacja przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego oraz wprowadzania do obrotu produktów pochodzących z zagranicy prowadzona jest zgodnie z Rozporządzeniem Rady 2092/91/EWG z 24 czerwca 1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych [21].

Polskie Centrum Badań i Certyfikacji S.A. oddział w Pile specjalizuje się w przeprowadzaniu kontroli, wydawaniu i cofaniu certyfikatów zgodności w zakresie:

- produkcji rolnej oraz pozyskiwania dziko rosnących roślin lub ich części,
- przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego,
- wprowadzania do obrotu produktów rolnictwa ekologicznego.

Rys. 8. Logo Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji

Źródło: [29].

Organizacja ma numer RE-06/2005/PL identyfikacyjny nadany w upoważnieniu jednostce certyfikującej.

Jednostka Certyfikacji Produkcji Ekologicznej PNG Sp. z o.o. ma pełne kompetencje do wykonywania czynności związanych z certyfikacją produkcji ekologicznej potwierdzone w procesie akredytacji przez Polskie Centrum Akredytacji w Warszawie – AC 093.

Rys. 9. Logo PNG Sp. z o.o.

Źródło: [30].

Organizacja uzyskała także upoważnienie ministra rolnictwa nr RE-02/2005/PL do kontroli, wydawania i cofania certyfikatów zgodności w rolnictwie ekologicznym w zakresie produkcji rolnej, pozyskiwania dziko rosnących roślin (tylko grzyby) oraz w zakresie przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego [30].

Bioekspert Sp. z o.o. jest również jednostką certyfikującą w rolnictwie ekologicznym, o numerze identyfikacyjnym RE-04/2005/PL. Jest to jednostka certyfikująca akredytowana w Polskim Centrum Akredytacji oraz upoważniona przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi do przeprowadzania kontroli, wydawania i cofania certyfikatów zgodności w zakresie:

- produkcji rolnej oraz pozyskiwania dziko rosnących roślin lub ich części,
- przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego,
- wprowadzania do obrotu produktów rolnictwa ekologicznego pochodzących z zagranicy.

Rys. 10. Logo Bioekspert Sp. z o.o.

Źródło: [22].

Organizacja we współpracy ze szwajcarską jednostką certyfikującą IMO (Instytut Ekologii Rynku, Institut für Marktökologie) [28] oferuje kontrolę produkcji rolnej oraz pozyskiwania dziko rosnących roślin lub ich części, a także przetwórstwa produktów rolnictwa ekologicznego na zgodność z:

- kryteriami rolnictwa biodynamicznego – Demeter International [24],
- wymaganiami Ministerstwa Rolnictwa Stanów Zjednoczonych – Narodowy Program Ekologiczny (NOP) [22].

4. Zakończenie

Dokonujący się nieustannie rozwój rolnictwa ekologicznego, a wraz z nim przetwórstwa ekologicznych płodów rolnych powodują konieczność aktualizacji również wymogów prawnych w tym obszarze. Wynika to jednoznacznie także z faktu naszej integracji z Unią Europejską. Problematyka zbliżenia wymogów prawnych państw członkowskich wkroczyła też w dziedzinę etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych. Dowodem tego jest Dyrektywa 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych [2]. Wprowadzenie jednakowych rozwiązań w rolnictwie i przetwórstwie ekologicznym Unii Europejskiej, przede wszystkim zaś posługiwanie się wspólnym logo dla oznakowania żywności ekologicznej pozwoli na jej lepszą identyfikację wśród konsumentów.

Dopóki jednak postanowienia unijne nie staną się powszechne, ważne jest, aby produkty i przetwory rolnictwa ekologicznego, które *ex definitio* (ze względu na środowiskowe warunki produkcji ziemiopłodów oraz metodę produkcji) stanowią pewien wzorzec najwyższej jakości, były rozpoznawalne na rynku żywności dzięki identyfikowalnemu znakom jednostek certyfikujących działających w kraju.

Obecny system kontroli i certyfikacji w Polsce jest mieszany, państwowo-prywatny i reprezentują go:

- minister rolnictwa i rozwoju wsi jako urząd upoważniający prywatne jednostki certyfikujące do przeprowadzania kontroli i wydawania certyfikatów,
- Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, pełniący rolę urzędu nadzoru nad jednostkami certyfikującymi,
- jednostki certyfikujące, akredytowane zgodnie z normą PN-EN 45011 [8] w Polskim Centrum Akredytacji i upoważnione przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi do przeprowadzania kontroli i wydawania certyfikatów.

Zatem jednostka certyfikująca w rolnictwie ekologicznym musi się legitymować zgodnością z wymogami odpowiedniej normy i posiadać akredytację w krajowej jednostce akredytującej. Taką jednostką jest Polskie Centrum Akredytacji, które powstało 1 stycznia 2001 r., wyodrębniając się ze struktury Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji jako jednoosobowa spółka Skarbu Państwa. Specjalistyczny Komitet Techniczny ds. Rolnictwa Ekologicznego przy Polskim Centrum Akredytacji 28 marca 2002 r. wydał dokument precyzujący niektóre wymagania dla jednostek certyfikujących prowadzących certyfikację w dziedzinie rolnictwa ekologicznego [15]. Certyfikacja podmiotów prowadzących działalność w zakresie rolnictwa ekologicznego służy do zapewnienia, że działają one zgodnie zarówno z normą PN-EN 45011:2000 [8], jak i z ustawą z 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym [17].

Rejestr upoważnionych jednostek certyfikujących jest publikowany w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Szczególnie istotne są wymagania sformułowane wobec jednostki certyfikującej, która musi:

- mieć akredytację uzyskaną w krajowej jednostce akredytującej w zakresie prowadzenia certyfikacji zgodności w rolnictwie ekologicznym zgodnie z wymaganiami normy PN-EN 45011 *Wymogi ogólne dotyczące działania jednostek prowadzących systemy certyfikacji wyrobów* [8] oraz mieć określony zakres akredytacji (całkowity lub częściowy),
- mieć plan kontroli obejmujący szczegółowy opis działań kontrolnych i procedur rozpatrywania zastrzeżeń do ustaleń dokonanych w toku kontroli,
- zatrudniać wykwalifikowanych pracowników mających praktykę w zakresie produkcji metodami ekologicznymi,
- zapewniać obiektywne i rzetelne warunki przeprowadzania kontroli u producentów.

Na tle powyższych wywodów można więc stwierdzić, że przedstawione w niniejszej pracy oznakowania stosowane do żywności ekologicznej przez spełniające określone wymagania jednostki certyfikujące wskazują na produkty żywnościowe najwyższej jakości, pochodzące ponadto z systemu produkcji rolnej opartego na równowadze celów ekonomicznych, ekologicznych i społecznych.

Literatura

- [1] Borys T., Kobyłko G., Rogala P., *Ekoetykietowanie jako element systemu informacji o jakości w ekologii wyrobów. Materiały Konferencji*, W. Adamczyk (red.), AE, Kraków 1997.
- [2] Dyrektywa 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych.
- [3] EC Commission Regulation No 331/2000 of December 17th 1999. OJ L, 222, 24.8., p. 1, 1999 amending Annex V to Council Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs.
- [4] EC Council Regulation No 1935/95 of June 22th 1995 amending Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs, OJ 186 5.8, s. 1, 1995.
- [5] EC Council Regulation No 1804/1999 of July 19th 1999 supplementing Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs to include livestock production, OJ L 222, 24.8, s. 1, 1999.
- [6] EEC Council Regulation No 2092/91 of June 24th 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs, OJ L 198, 22.7, s. 1, 1991.
- [7] *Kryteria rolnictwa ekologicznego Stowarzyszenia EKOLAND*, Wyd. EKOLAND, Przysiek k. Torunia 1994.
- [8] PN-EN 45011:2000 – Wymagania ogólne dotyczące jednostek prowadzących systemy certyfikacji wyrobów.
- [9] *Proekologiczne zarządzanie przedsiębiorstwem*, G. Kobyłko (red.), AE, Wrocław 2000.
- [10] Projekt stanowiska rządu, www.sejm.gov.pl.

- [11] Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1481/2004 z dnia 19 sierpnia 2004 zmieniające rozporządzenie Rady (EWG) nr 2092/91 dotyczące ekologicznej produkcji produktów rolnych oraz odnośnych wskaźników w zakresie produktów rolnych oraz artykułów spożywczych.
- [12] Rzepecka M., *Stan i tendencje rozwojowe rolnictwa ekologicznego w Polsce i innych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Materiały seminarium „Rolnictwo ekologiczne – nowe warunki działania wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej”*, MRiRW, Warszawa 2004.
- [13] Szoltysek K., Kosiorowska M., Dziuba S., *Ekoznakowanie jako czynnik stymulujący konsumpcję żywności ekologicznej* (w druku).
- [14] Szoltysek K., Rogala P., *Przykłady atestacji trzeciej strony w krajowym systemie potwierdzania jakości*, Prace Naukowe AE nr 1009, Gospodarka i Środowisko 1, AE, Wrocław 2003.
- [15] Szoltysek K., *Zarys problematyki żywności ekologicznej*, AE, Wrocław 2004.
- [16] Śmiechowska M., *Studia nad produkcją, jakością i konsumpcją żywności ekologicznej*, Wydawnictwo Akademii Morskiej, Gdynia 2002.
- [17] Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym, DzU nr 93/04 poz. 898.
- [18] Wniosek Rozporządzenia Rady w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych i etykietowania produktów ekologicznych, www.eur-lex.europa.eu.
- [19] www.agrobiotest.pl.
- [20] www.bio-siegel.de.
- [21] www.biocert.pl.
- [22] www.bioekspert.waw.pl.
- [23] www.cobico.pl.
- [24] www.demeter.net.
- [25] www.ekogwarancja.pl.
- [26] www.ekoland.org.pl.
- [27] www.fedreacja-konsumentow.org.pl.
- [28] www.imo.ch.
- [29] www.pcbc.gov.pl.
- [30] www.png.ecofarm.pl.
- [31] www.stadt-lippstadt.de.
- [32] www.wrota.podkarpackie.pl.

REVIEW OF NATIONAL UNITS CERTIFYING ORGANIC AGRICULTURE AND ECOLOGICAL PROCESSING IN THE LIGHT OF THE LATEST ACT ON ECOLOGICAL AGRICULTURE

Summary

This article is a summary of the units which are present on the Polish market that certify organic agriculture through the use of organic agricultural label. However, according to the new law act it will not be applicable to signing national organic products since Jan. 1st 2009. That is so because the above mentioned act introduces new regulations as regards the matter in question. Up to this time the signs of specific units approved by the Polish Centre for Accreditation in accordance with the PN-EN 45011:2000 norm will certainly appear on our markets. It is of crucial importance that they are familiar to and identified by customers. In the light of this matter, their popularization among all the potential consumers of organic food seems justified and reasonable.

Katarzyna Szoltysek – dr hab. inż., prof. AE w Katedrze Analizy Jakości Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

Szymon Dziuba – mgr inż. w Katedrze Analizy Jakości Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.